

SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA
FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

Núm. 137

Desembre 2000

QUÈ CAL SABER?

ARA VE NADAL...

«Ara ve Nadal, matarem el gall...», fa una popular cançó de **Nadal**. El costum de matar el **gall** (mascle de l'espècie d'ocells fasiànids *Gallus domesticus*; la femella és la **gallina**, i hom anomena **pollastre** el gall domèstic jove) per Nadal pot estar relacionat amb l'antiga tradició de sacrificar aquest animal que cada dia anuncia la sortida del sol. Aquest sacrifici es feia antigament tot esperant que el nou cicle solar (Nadal gairebé coincideix amb el solstici d'hivern) fos favorable. Tanmateix, el gall com a símbol de Nadal podria derivar de la llegenda que diu que fou el primer animal que va proclamar la vinguda del Messies.

Avui dia el costum de matar el gall només perdura en la cançó. D'una banda, perquè fa anys que l'**aviram** (nom que rep el conjunt d'ocells¹ de corral, com ara **gallines, oques i ànecs**) és sacrificada a l'**escorxador**; i, de l'altra, perquè altres animals han desbancat el gall com a rei de la taula nadalenca. El **gall dindi** (*Meleagris gallopavo*, també dit **indiot** o **polla d'Índia**) n'és un. Aquest ocell és originari d'Amèrica, d'on fou portat a Europa, i el seu nom és una desviació lingüística del que rebia en nahua (llengua utoasteca parlada a Mèxic): *uexolotl*, que apareix castellanitzat *huexolote* ja el 1598, i posteriorment esdevé *guajolote* o *guajalote*. Coromines ens explica com va originar-se el nom amb què habitualment designem aquest ocell: «en català es troba ja *galls de las Índias* el 1613 [...], *galls de Indi*, 1659; entre que la terminació *-d'Índies* semblava nom d'un plural, i *-d'Índia* feia el fals efecte de ser propi de la femella i inadecuado al mascle, i el fet que l'ocell s'acimatà aviat en comarques dels Pirineus orientals etc., on *-ia* es reduïa fonèticament a *-i*, aviat s'imposà el masculí i singular *gall d'indi*».²

Hi ha altres ocells que també porten el nom de *gall*: el **gall fer** o **gall salvatge** (*Tetrao urogallus*, cast. *urogallo*), el **gall carboner** o **gamarús** (*Strix aluco*) i el **gall de canyar**, anomenat també **gall faver**, **gall marí** —un altre **gall** «marí» és el peix *Zeus faber*— o **polla blava** (*Porphyrio porphyrio*).

I, entre les persones, hi ha qui no es pot estar de **fer galls** ('desafinar cantant'), **fer el gall** o **gallejar** ('fer el valent', 'fer l'important', 'alçar la veu amb amenaces') o **engallar-se** ('esdevenir altiu, arrogant').

1. Vegeu el núm. 59 (abril 1992) de QUÈ CAL SABER?

2. J. COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. IV, Barcelona, Curial, 1980-1991, s. *gall*.